

Η Εξέλιξη της Δημοσιογραφίας στην 5η Βιομηχανική Επανάσταση: Ηθικές Προκλήσεις και Συμμετοχική Δημοσιογραφία

Γιολτζίδου Γεωργία¹, Γιολτζίδου Φωτεινή²

¹ Μέλος ΣΕΠ, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

² Υποψήφια Διδακτόρισα, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ABSTRACT

This study examines the transformation of journalism in the era of the Fifth Industrial Revolution. Drawing on in-depth interviews with professional journalists, it investigates how the roles of journalists and audiences are being reshaped through participatory practices and technological innovation. The central research question guiding this inquiry is: In what ways are ethical principles and journalistic practices being redefined as heightened audience participation and the automation of content production reshape the journalistic landscape?

The findings reveal ambivalent attitudes toward participatory journalism. While its potential to enhance democratic communication and foster closer engagement with citizens' needs is acknowledged, significant concerns are also raised, including risks of misinformation, diminished accountability, and the erosion of professional ethics.

Furthermore, the study underscores the uncertainties surrounding the adoption of technologies such as artificial intelligence and automation, which are rapidly transforming the production, dissemination, and verification of information. Particular emphasis is placed on the ethical challenges that emerge, with participants highlighting the necessity of revising normative frameworks to safeguard the quality and credibility of journalism in an evolving media environment.

KEYWORDS: Journalism, Participatory Journalism Emerging Technologies, Mass Media, Journalistic Ethics

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δημοσιογραφία εισέρχεται σε μια νέα φάση, καθώς η τεχνολογία επαναπροσδιορίζει τον τρόπο παραγωγής και διάδοσης της πληροφορίας. Βέβαια, η τεχνολογία έπαιξε ανέκαθεν σημαντικό ρόλο στη δημοσιογραφία. Η διαδικασία παρατήρησης του κόσμου γύρω μας και η εξήγησή του στους άλλους δεν είναι απαραίτητα τεχνολογική, αλλά η δημοσιογραφία ως επάγγελμα αλλά και πρακτική άσκηση, καθοδηγείται εγγενώς από τεχνολογικές καινοτομίες (Knight, 2016:2).

Ένα από τα κεντρικά χαρακτηριστικά αυτής της αλλαγής τα τελευταία χρόνια είναι η αυξημένη συμμετοχή του κοινού στην παραγωγή ειδήσεων, γεγονός που συνιστά θεμελιώδη μετασχηματισμό στο δημοσιογραφικό τοπίο. Η συμμετοχική δημοσιογραφία, η οποία επιτρέπει στους πολίτες να συμμετέχουν άμεσα στην παραγωγή και διάδοση περιεχομένου, έχει γίνει ιδιαίτερα σημαντική στη σύγχρονη εποχή (Deuze, 2008). Η ταχύτατη επέκταση των νέων διαδικτυακών εργαλείων προωθεί έντονα την διαδικτυακή αλληλεπίδραση (Stroud, Scacco και Curry, 2015). Όπως κατάλληλα περιγράφουν ο Singer et al. (2011:1), η συμμετοχική δημοσιογραφία έγκειται στη «μετάβαση σε έναν κόσμο στον οποίο ένας τεράστιος αριθμός αγνώστων μεταξύ τους ανθρώπων, συνεισφέρει άμεσα σε κάτι που παλαιότερα μόνο οι δημοσιογράφοι έλεγχαν». Σε μια προσπάθεια κατανόησης της ουσίας της συμμετοχικής δημοσιογραφίας, αξίζει να αναφερθούμε σε αυτό που είπε ο Borger et al. (2013: 126), ότι δηλαδή η συμμετοχική δημοσιογραφία μπορεί να είναι «μια ισότιμη συζήτηση μεταξύ επαγγελματιών και πολιτών». Σε αυτή την κατανόηση συνεισφέρει και ο Jarvis (2006) ο οποίος αναφέρθηκε σε «επαγγελματίες και ερασιτέχνες που συνεργάζονται για να ανακαλύψουν την πραγματική ιστορία, μέσα από γεγονότα, ερωτήσεις, απαντήσεις και ιδέες, προοπτικές».

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η Εξέλιξη της Δημοσιογραφίας η συμμετοχή του κοινού

Ο ορισμός της «συμμετοχικής δημοσιογραφίας» και τα χαρακτηριστικά της αποτελούν ένα ζήτημα μείζονος σημασίας που απαιτεί περιοδική επανεξέταση. Για παράδειγμα, η δημοσιευμένη «Στρατηγική Μελέτη» του Αμερικανικού Ινστιτούτου Τύπου υποστηρίζει ότι η συμμετοχή σημαίνει συνεργασία με το κοινό, προσθέτοντας ότι η συνεργασία δεν αφορά το τι μπορεί να κάνει το κοινό για τους δημοσιογράφους, αλλά το τι μπορούν οι

δημοσιογράφοι να κάνουν με το κοινό τους (Guzman 2016). Οι δημοσιογράφοι συνειδητοποιούν ολοένα και περισσότερο ότι αυτή η συνεργασία με το κοινό είναι αναπόφευκτη. Σε έρευνα του 2015 σε 130 συντάκτες, διευθύνοντες συμβούλους και διευθυντές ψηφιακών εταιρειών από 25 χώρες, «το 54% δήλωσε ότι η διαδικτυακή συμμετοχή του κοινού αποτελούσε ύψιστη προτεραιότητα (Newman 2016).

Το ζήτημα διαφοροποιείται, ωστόσο, ανάλογα με το αν πρόκειται για αποδοχή ή απλή ανοχή της συμμετοχής του κοινού, ή αν αυτή εντάσσεται σε στρατηγική προτεραιότητα. Πρόσφατες μελέτες διαπιστώνουν ότι πολλοί ειδησεογραφικοί οργανισμοί προσφέρουν συμμετοχικές ευκαιρίες, χωρίς όμως αυτές να ανατρέπουν το υπάρχον δημοσιογραφικό μοντέλο, στο οποίο ο έλεγχος των ειδήσεων παραμένει ιεραρχικά συγκεντρωμένος, καθώς ο δημοσιογράφος εξακολουθεί να διατηρεί τον κυρίαρχο ρόλο (Lawrence et al., 2017:1221).

Σε κάθε περίπτωση, αυτή η μορφή της συμμετοχής του κοινού στο δημοσιογραφικό έργο, αν και μπορεί να ενισχύσει τη διαφάνεια και τη δημοκρατία, δημιουργεί ταυτόχρονα νέες ηθικές προκλήσεις, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την αξιοπιστία και την ποιότητα του περιεχομένου (Hermida, 2012). Δεν είναι λίγοι οι ερευνητές που στέκονται σκεπτικοί απέναντι στη συμμετοχική δημοσιογραφία. Όπως αναφέρει ο Robinson (2010: 126), τα χαλαρά όρια της δημοσιογραφίας έχουν αφήσει «μια μεγάλη σύγχυση στον κλάδο σχετικά με το ποιος έχει το απόλυτο προνόμιο των κειμένων», ενώ όπως συμπληρώνουν οι Borger και van Hoof (2016: 129,130), «η συμμετοχική δημοσιογραφία θέτει σε κίνδυνο τον ορισμό της δημοσιογραφίας και του ποιος θεωρείται δημοσιογράφος».

Επιπλέον, οι συντάκτες και οι δημοσιογράφοι συχνά διστάζουν να συμπεριλάβουν το κοινό στο έργο τους, κυρίως επειδή «το δημοκρατικό ιδανικό της συμμετοχικής δημοσιογραφίας συγκρούεται» με την αξία της αυτονομίας που δικαιούται να απολαμβάνει η επαγγελματική δημοσιογραφία (Borger et al. 2013: 127). Τελικά, η συμμετοχική δημοσιογραφία έχει ήδη ξεκινήσει την πορεία της, και αυτό που απομένει είναι να τη μελετάμε συνεχώς, προκειμένου να κατανοούμε τα θετικά και αρνητικά της σημάδια στη δημοσιογραφία και στην κοινωνία, και να προτείνουμε τις απαραίτητες προσαρμογές, όχι για να την περιορίσουμε, αλλά για να την βελτιώσουμε.

Η επίδραση της τεχνολογίας στη δημοσιογραφία

Ταυτόχρονα με τις μεγάλες αλλαγές που βιώνει η δημοσιογραφία εδώ και έναν αιώνα, η τεχνολογία, με τη χρήση αυτοματοποιημένων συστημάτων και αλγορίθμων, μετασχηματίζει τη φύση της δημοσιογραφικής πρακτικής (Gioltzidou et al., 2024). Η αυτοματοποίηση στη δημοσιογραφία αναφέρεται στη χρήση αλγορίθμων και τεχνολογιών που επιτρέπουν δημιουργία, επεξεργασία και διάδοση περιεχομένου χωρίς άμεση ανθρώπινη παρέμβαση (Carlson, 2016). Όπως αναφέρουν οι Lewis και Westlund (2014:461), οι δημοσιογράφοι και οι ειδησεογραφικοί οργανισμοί επιδιώκουν να κατανοήσουν και να εφαρμόσουν τους αλγόριθμους και τις μεθόδους ποσοτικοποίησης, καθώς είναι πλέον γνωστό ότι αυτά τα εργαλεία είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την άσκηση της δημοσιογραφίας. Μάλιστα, τα επόμενα χρόνια, τα μεγάλα δεδομένα καθώς και οι αλγόριθμοι θα αποκτήσουν ακόμη μεγαλύτερη σημασία με αποτέλεσμα να επηρεάζονται όλα τα επαγγέλματα, αλλά και οι συναφείς με αυτά δραστηριότητες (Howard, 2014).

Η Τέταρτη Βιομηχανική Επανάσταση, όπως επισημαίνουν οι Sixto-Garcia et al. (2024), καταργεί τα παραδοσιακά όρια μεταξύ φυσικού, ψηφιακού και βιολογικού κόσμου, εισάγοντας έξυπνα συστήματα που ενσωματώνονται με ανθρώπους και οργανισμούς. Στο δημοσιογραφικό πεδίο, αυτό συνεπάγεται τη δυνατότητα προσωποποιημένου περιεχομένου, αλλά και τη ραγδαία εξάπλωση της παραπληροφόρησης μέσω αυτοματοποιημένων διαδικασιών διανομής. Οι δυνατότητες αυτές ωστόσο δεν παράγουν αυτόματα αποτελέσματα. Ακόμη και με τη χρήση της τεχνολογίας, οι δημοσιογράφοι είναι αυτοί που τελικά πρέπει να επεξεργαστούν το υλικό και να τακτοποιήσουν θέματα που ίσως δεν ανήκουν απολύτως στις αρμοδιότητές τους.

Σχετικά με αυτό, οι Anilés και Carvajal (2008) επεσήμαναν ότι οι δημοσιογράφοι που εργάζονται στο ειδησεογραφικά γραφεία που χρησιμοποιούν την τεχνολογία, συχνά δέχονται έντονη πίεση, καθώς πρέπει να εργαστούν τον ίδιο χρόνο που είναι πάντα απαραίτητος για έρευνα και παρουσίαση της είδησης, ενώ ταυτόχρονα αναμένεται από αυτούς να εκτελέσουν και επιπλέον εργασίες όπως παραγωγή βίντεο και ήχου, αλλά και να ανεβάσουν το τελικό τους προϊόν στο διαδίκτυο. Αυτός ο αυξημένος φόρτος εργασίας σε συνδυασμό με την περιορισμένη εκπαίδευση σε νέες τεχνολογίες καθιστά την εργασιακή τους ζωή πιο δύσκολη, καθώς η παραγωγή και η διαχείριση πολυμεσικού υλικού στις

πολυπλατφόρμες των μέσων ενημέρωσης είναι πιο χρονοβόρα διαδικασία, την ώρα που οι αμοιβές δεν αυξάνονται αναλόγως (Phillips, 2009:71; Singer, 2004).

Πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι πλέον σχεδόν όλοι οι δημοσιογράφοι χρησιμοποιούν διαδικτυακά εργαλεία για έρευνα και ρεπορτάζ, ενώ μόνο το 2% δηλώνει ότι δεν τα χρησιμοποιεί ποτέ. Πολλοί δημοσιογράφοι αναζητούν ιδέες για ιστορίες στο διαδίκτυο, ενώ οι περισσότεροι δηλώνουν ότι το χρησιμοποιούν για συλλογή εικόνων και άλλου υλικού, που διαφορετικά θα απαιτούσε φυσική αναζήτηση στο πεδίο. Συνεπώς, οι διαδικασίες σύνταξης και παραγωγής ειδήσεων διαμορφώνονται σε μεγάλο βαθμό από την τεχνολογική αλλαγή (Pavlik, 2000:230).

Άλλες μελέτες δείχνουν ότι η χρήση των νέων τεχνολογιών από τους δημοσιογράφους παραμένει σε σχετικά χαμηλό επίπεδο (Gioltzidou, 2024) , καθώς πολλοί είναι οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι που προτιμούν ακόμη τις παραδοσιακές μεθόδους κάλυψης των γεγονότων, καθώς και σύνταξης και παρουσίασης των γεγονότων. Ακόμη όμως και όταν οι δημοσιογράφοι τολμούν να χρησιμοποιήσουν νέες τεχνολογικές μεθόδους για το έργο τους, οι χρήστες συχνά δεν ανταποκρίνονται αναλόγως (Steensen, 2010:320). Σε έρευνα που έκαναν σε οκτώ χώρες, οι Nielsen και Schroder (2014) διαπιστώνουν ότι μόνο μια μειοψηφία πολιτών επιδιώκει να εμπλακεί ενεργά στη συμμετοχική δημοσιογραφία.

Η εμπλοκή των νέων τεχνολογιών στη δημοσιογραφία είναι στα αρχικά της στάδια και θα απασχολήσει τη διεθνή επιστημονική κοινότητα ακόμη περισσότερο στο μέλλον. Καθώς οι κοινωνίες εισέρχονται στη μετάβαση προς την Πέμπτη Βιομηχανική Επανάσταση, αναμένεται μια ανθρωποκεντρική προσέγγιση, όπου η τεχνητή νοημοσύνη και οι προηγμένες τεχνολογίες συνεργάζονται με τον άνθρωπο, δίνοντας έμφαση στην ηθική, τη βιωσιμότητα και την κοινωνική υπευθυνότητα (Alexa et al., 2022).

Στο πλαίσιο αυτό, η δημοσιογραφία καλείται να επανεξετάσει τις αξίες της, να διαμορφώσει νέους κώδικες δεοντολογίας και να ισορροπήσει ανάμεσα στην καινοτομία και την ευθύνη, διατηρώντας τον ρόλο της ως θεματοφύλακα της δημοκρατικής ενημέρωσης. Όπως αναφέρει ο Zelizer (2019:344) η τεχνολογία δεν μπορεί να αντικαταστήσει ή να αντιπροσωπεύσει τη δημοσιογραφία. Δεν είναι θεμιτό η τεχνολογία να αλλάζει τη δημοσιογραφία, καθώς η δημοσιογραφία έχει κάποιες σταθερές οι οποίες πρέπει να παραμένουν, παρά τις μεταβαλλόμενες τεχνολογικές μεθόδους. Η πρωτότυπη και ανεξάρτητη συλλογή πληροφοριών με σκοπό τον σχεδιασμό μιας είδησης χρειάζεται να

παραμένει το πρωταρχικό ζητούμενο, καθώς η ψηφιακή ομοιογένεια μπορεί να αλλοιώσει τον δομικό χαρακτήρα της δημοσιογραφίας. Είναι σημαντικό να διατηρείται η πλήρη κατανόηση του τί είναι δημοσιογραφία, ανεξάρτητα από την τεχνολογική της κλίση. Η δημοσιογραφική σκέψη είναι τελικά πιο σημαντική από την ίδια την τεχνολογία (Zelizer, 2019:349).

Για αυτό τον λόγο, η ευθύνη των ειδησεογραφικών οργανισμών είναι μεγάλη όσον αφορά την επιλογή και την εκπαίδευση των δημοσιογράφων, ώστε να διασφαλίζεται η αξιοπιστία των ειδήσεων και η προστασία των αξιών και της δεοντολογίας της δημοσιογραφίας (Phillips, 2009:79). Οι δημοσιογράφοι πρέπει να προσαρμόζονται στις τεχνολογικές εξελίξεις, να μαθαίνουν να χρησιμοποιούν τα νέα εργαλεία και να επιτρέπουν την κατάλληλη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία, χωρίς να υποβαθμίζεται η ποιότητα της δουλειάς τους. Η ευελιξία και η συνεχής εκπαίδευση των δημοσιογράφων καθορίζει τη διάρκεια και την αξία του ρόλου τους (Singer, 2012:21).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η παρούσα μελέτη διερευνά τη μετάβαση της δημοσιογραφίας στην εποχή της 5ης Βιομηχανικής Επανάστασης, εστιάζοντας στη συμμετοχική δημοσιογραφία και την επίδραση των νέων τεχνολογιών. Μέσω επτά εις βάθος συνεντεύξεων με εν ενεργεία δημοσιογράφους από παραδοσιακά και διαδικτυακά Μέσα, η έρευνα επιδιώκει να εξετάσει πώς η αυξημένη συμμετοχή του κοινού και η αυτοματοποίηση της παραγωγής περιεχομένου επηρεάζουν τον ρόλο των δημοσιογράφων και τις ηθικές προκλήσεις που ανακύπτουν.

Οι συμμετέχοντες επιλέχθηκαν με βάση το είδος των Μέσων (παραδοσιακά και διαδικτυακά) που εργάζονται, την εμπειρία στον κλάδο και τις αρμοδιότητες τους. Στόχος ήταν η συμμετοχή δημοσιογράφων που προέρχονται από διαφορετικά τμήματα των μέσων ενημέρωσης και καλύπτουν ποικίλους ρόλους όπως συντάκτης, αρχισυντάκτης, διευθυντής ειδήσεων και ρεπόρτερ σε πολυμεσικές πλατφόρμες. Η επιλογή τους βασίστηκε επίσης στην εμπειρία και στην ενεργό συμμετοχή τους σε διαδικασίες που συνδέονται με νέες τεχνολογίες και συμμετοχική δημοσιογραφία.

Το κεντρικό ερευνητικό ερώτημα είναι: Πώς επαναπροσδιορίζονται οι ηθικές αρχές και οι δημοσιογραφικές πρακτικές, καθώς η αυξημένη συμμετοχή του κοινού και η αυτοματοποίηση της παραγωγής περιεχομένου μετασχηματίζουν το δημοσιογραφικό τοπίο;

Οι συνεντεύξεις ήταν εις βάθος, ώστε να επιτρέπουν ανοιχτές συζητήσεις και την ανάδειξη μη προβλεπόμενων πτυχών της εμπειρίας των δημοσιογράφων. Ο οδηγός της συνέντευξης επικεντρώνεται στις στάσεις των δημοσιογράφων απέναντι στις νέες τεχνολογίες και τη συμμετοχική δημοσιογραφία, προσφέροντας πληροφορίες για τις προκλήσεις και τις προοπτικές της σύγχρονης δημοσιογραφίας.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η Συμμετοχική Δημοσιογραφία σήμερα

Η συμμετοχή του κοινού στην παραγωγή και διάδοση ειδήσεων έχει φέρει σημαντικές αλλαγές στον χώρο της δημοσιογραφίας, αλλά συνεχίζει να προκαλεί έντονη ανησυχία στους δημοσιογράφους. Παρά το γεγονός ότι μπορεί να προσφέρει περισσότερες δηλώσεις, μαρτυρίες και τεκμήρια, οι δημοσιογράφοι τονίζουν ότι συχνά οδηγεί σε παραπληροφόρηση και σε υποβάθμιση των δημοσιογραφικών προτύπων εργασίας.

Όπως σημειώνει ένας από τους συμμετέχοντες, *«Είναι αρνητικό γιατί αυτό μπορεί να μπερδέψει τους πολίτες και να μην ξέρουν τελικά τί να πιστέψουν. Επίσης είναι δύσκολο να αποδοθούν ευθύνες και να εντοπιστούν οι πηγές των ειδήσεων»* (Δημοσιογράφος 1). Παράλληλα, υπογραμμίζουν ότι η συμμετοχή του κοινού θα έπρεπε να λειτουργεί συμπληρωματικά στο δημοσιογραφικό έργο και όχι να καθορίζει την κατεύθυνση των ειδήσεων: *«Η συμμετοχή του κοινού θα έπρεπε να εμπλουτίζει απλώς το δημοσιογραφικό αποτέλεσμα και όχι να το καθορίζει»* (Δημοσιογράφος 2).

Ένα ακόμα ζήτημα που αναδεικνύουν οι δημοσιογράφοι είναι η ποιότητα της ενημέρωσης που παρέχεται από μη επαγγελματίες: *«Η ενημέρωση των πολιτών από πολίτες είναι ελλιπής και μερικές φορές ψευδής»* (Δημοσιογράφος 3). Οι δημοσιογράφοι παρατηρούν ότι το κοινό τείνει να προτιμά το θέαμα και τις προσωπικές απόψεις έναντι των εμπεριστατωμένων ρεπορτάζ, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει την κατανόηση και την κριτική ικανότητα των πολιτών: *«Το κοινό θέλει πιο πολύ θέαμα και κουτσομπολιό και απόψεις, παρά εμπεριστατωμένα ρεπορτάζ»* (Δημοσιογράφος 1).

Σε αυτό το πλαίσιο, η ανάγκη για σαφή όρια και διαδικασίες ελέγχου καθίσταται επιτακτική, ώστε η συμμετοχή του κοινού να ενισχύει την ενημέρωση χωρίς να υπονομεύει την ακρίβεια και την αξιοπιστία της ειδησεογραφίας: *«Χρειάζεται καθορισμός σαφών ορίων*

ώστε η συμμετοχή του κοινού να μην υπονομεύει την ακρίβεια και την αξιοπιστία της είδησης» (Δημοσιογράφος 7).

Σύμφωνα με τους δημοσιογράφους, η συμμετοχή του κοινού στη δημοσιογραφία σήμερα εμφανίζει έναν διττό χαρακτήρα: ενώ προσφέρει δυνατότητες εμπλουτισμού των ειδήσεων και ενίσχυσης της διαδραστικότητας με το κοινό, ταυτόχρονα απαιτεί αυστηρή διαχείριση και επαγγελματική επαγρύπνηση ώστε να διασφαλιστεί η ποιότητα και η αξιοπιστία της ενημέρωσης.

Οι Δεοντολογικές Προκλήσεις στη Συμμετοχική Δημοσιογραφία

Η εμπλοκή πολιτών χωρίς δημοσιογραφική εκπαίδευση στην παραγωγή και διανομή ειδήσεων δημιουργεί σημαντικές προκλήσεις για τους επαγγελματίες δημοσιογράφους, οι οποίοι καλούνται να διασφαλίσουν την ακρίβεια και την αξιοπιστία του περιεχομένου που φτάνει στο κοινό. Όπως επισημαίνουν, «Είναι πολύ επικίνδυνο ο κάθε πολίτης να προσπαθεί να διαμορφώνει την ατζέντα χωρίς δημοσιογραφικά πρότυπα και κανόνες» (Δημοσιογράφος 1). Παράλληλα, η συνεισφορά μη εκπαιδευμένων πολιτών μπορεί να οδηγήσει σε ανησυχητικές καταστάσεις, καθώς όπως επισημαίνουν: « (...) μπορεί να οδηγήσει στη διάδοση ψευδών ειδήσεων ή στη στοχοποίηση ατόμων ή κοινωνικών ομάδων» (Δημοσιογράφος 2).

Μπροστά σε αυτές τις προκλήσεις, οι δημοσιογράφοι τονίζουν ότι η συνεχής επαγγελματική καθοδήγηση και η ανάπτυξη νέων δεοντολογικών κωδίκων αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για την ποιότητα της δημοσιογραφίας στην εποχή της συμμετοχικότητας και της τεχνολογίας: «Η εκπαίδευση των δημοσιογράφων και η ανάπτυξη νέων δεοντολογικών κωδίκων για την τεχνολογία είναι μονόδρομος» (Δημοσιογράφος 7).

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην επαλήθευση των πληροφοριών και στη διαφάνεια των πηγών, οι οποίες θεωρούνται πλέον κεντρικές πρακτικές: «Η διασταύρωση των πληροφοριών και η επαλήθευση των πηγών είναι πλέον απαραίτητες διαδικασίες» (Δημοσιογράφος 6). Οι δημοσιογράφοι αναγνωρίζουν ότι χωρίς αυστηρούς κανόνες και διαδικασίες, η εμπιστοσύνη του κοινού στη δημοσιογραφία μπορεί να υπονομευτεί σημαντικά.

Οι συμμετέχοντες καταλήγουν ότι η συμμετοχή του κοινού στο δημοσιογραφικό έργο απαιτεί ένα αυστηρά καθορισμένο πλαίσιο ηθικών κανόνων, συνεχή εκπαίδευση και

ενίσχυση των πρακτικών διασταύρωσης, ώστε να εξασφαλίζεται η αξιοπιστία της πληροφόρησης και η προστασία της δημοσιογραφικής δεοντολογίας.

Η Εξέλιξη της Δημοσιογραφίας στην 5η Βιομηχανική Επανάσταση

Η Εξέλιξη της Δημοσιογραφίας στην 5η Βιομηχανική Επανάσταση φέρνει μαζί της νέες δυνατότητες αλλά και προκλήσεις. Τεχνολογίες όπως η τεχνητή νοημοσύνη και η αυτοματοποίηση επιτρέπουν ταχύτερη επεξεργασία δεδομένων, πρόσβαση σε μεγαλύτερο όγκο πληροφοριών και ενίσχυση της παραγωγικότητας των δημοσιογράφων. Όπως επισημαίνει ένας από τους συμμετέχοντες, *«Την επηρεάζουν θετικά γιατί μπορεί να έχει ο δημοσιογράφος πρόσβαση σε πολλές ειδήσεις και να τις παρουσιάζει με πιο ενδιαφέρον τρόπο»* (Δημοσιογράφος 1).

Παράλληλα, η τεχνολογία δημιουργεί νέες ανισότητες, καθώς η εμπειρία και η τεχνολογική κατάρτιση διαφοροποιούν τη δυνατότητα αξιοποίησής της. Όπως σημειώνουν, *«Η Τεχνητή Νοημοσύνη και η αυτοματοποίηση... από την άλλη όμως πλευρά μπορεί να οδηγήσουν σε απώλεια θέσεων εργασίας, σε υποβάθμιση της ανθρώπινης κρίσης»* (Δημοσιογράφος 2). Εξίσου, η χρήση των νέων εργαλείων απαιτεί προσοχή: *«Μπορεί να επηρεάσουν θετικά ή αρνητικά ανάλογα με τη χρήση... αν όμως τα χρησιμοποιήσει για να κάνει λιγότερη δουλειά και αρχίσει να τα εμπιστεύεται τυφλά, τότε μπορεί αυτό να φέρει ολέθρια αποτελέσματα σε βάρος της αλήθειας»* (Δημοσιογράφος 3).

Σε αυτό το πλαίσιο, η συνεχής εκπαίδευση και η προσαρμοστικότητα θεωρούνται καθοριστικές για την επιτυχή αξιοποίηση των τεχνολογιών. Όπως επισημαίνουν οι συμμετέχοντες, *«Η συνεχής εκπαίδευση στις νέες τεχνολογίες είναι κρίσιμη για να μην χάσει ο δημοσιογράφος την αξιοπιστία του»* (Δημοσιογράφος 5). Παράλληλα, οι βασικές αξίες της αντικειμενικότητας και της ανεξαρτησίας παραμένουν θεμελιώδεις, καθώς, *«Η αντικειμενικότητα και η ανεξαρτησία, μαζί με τη διαρκή μάθηση, θα καθορίσουν την επιτυχία των δημοσιογράφων στο μέλλον»* (Δημοσιογράφος 7).

Οι δημοσιογράφοι καταλήγουν ότι η 5η Βιομηχανική Επανάσταση ανοίγει νέους δρόμους για τη δημοσιογραφία, αλλά υπάρχει ανάγκη για ισορροπία μεταξύ τεχνολογικής καινοτομίας και θεμελιωδών δημοσιογραφικών αρχών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τις εις βάθος συνεντεύξεις με επαγγελματίες δημοσιογράφους προκύπτει ότι η εξέλιξη της δημοσιογραφίας κατά την 5η Βιομηχανική Επανάσταση αναμένεται να φέρει νέες προκλήσεις, αλλά ταυτόχρονα και σημαντικές ευκαιρίες για την ενίσχυση της συμμετοχικής δημοσιογραφίας. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα αναμένουν αύξηση της συμμετοχής του κοινού στην παραγωγή περιεχομένου, κάτι που ενδυναμώνει τη συμμετοχικότητα και προσφέρει νέες πηγές πληροφόρησης και τεκμήρια. Ταυτόχρονα, όμως, δημιουργούνται ανησυχίες για την αξιοπιστία των πληροφοριών, καθώς η διάκριση μεταξύ δημοσιογράφων και μη επαγγελματιών γίνεται πιο θολή, με αποτέλεσμα τη διάδοση ψευδών ειδήσεων και τη μείωση της ποιότητας του περιεχομένου.

Η διάκριση μεταξύ επαγγελματιών δημοσιογράφων και μη επαγγελματιών γίνεται όλο και πιο ασαφής, δημιουργώντας προκλήσεις όσον αφορά την τήρηση επαγγελματικών προτύπων και την αντικειμενικότητα της δημοσιογραφίας. Παράλληλα, η τεχνολογία και κυρίως η τεχνητή νοημοσύνη προσφέρει σημαντικά εργαλεία για τη συλλογή, επεξεργασία και παρουσίαση δεδομένων, επιταχύνοντας την παραγωγή ειδήσεων και διευκολύνοντας τη διαχείριση μεγάλου όγκου πληροφοριών. Ωστόσο, οι τεχνολογικές εξελίξεις δημιουργούν και νέες ηθικές προκλήσεις, όπως η διασφάλιση της εγκυρότητας των πηγών, η προστασία προσωπικών δεδομένων και η αποφυγή διάδοσης ψευδών ειδήσεων. Η ανάγκη για αυστηρή επαλήθευση των πληροφοριών και σαφή καθορισμό των επαγγελματικών ορίων καθίσταται πιο επιτακτική από ποτέ.

Η έρευνα επιβεβαιώνει ότι οι ηθικές αρχές και οι δημοσιογραφικές πρακτικές αναπροσδιορίζονται σε ένα περιβάλλον όπου η αυξημένη συμμετοχή του κοινού και η τεχνολογική αυτοματοποίηση μετασχηματίζουν το δημοσιογραφικό τοπίο. Στο νέο αυτό περιβάλλον, η ισορροπία μεταξύ καινοτομίας και δεοντολογίας, η διασφάλιση της ακρίβειας των πληροφοριών και η συνεχής εκπαίδευση των δημοσιογράφων αναδεικνύονται σε βασικές προϋποθέσεις για την ποιότητα και την αξιοπιστία της σύγχρονης δημοσιογραφίας.

Παράλληλα, η διατήρηση της δεοντολογίας, της αντικειμενικότητας και της ανεξαρτησίας παραμένει κρίσιμη. Η επικέντρωση στην επαλήθευση των πληροφοριών, τη διαφάνεια των πηγών και την τήρηση των δεοντολογικών αρχών λειτουργεί ως ακρογωνιαίος λίθος για την

παραγωγή έγκυρων, ακριβών και υπεύθυνων ειδήσεων, ακόμη και σε ένα ψηφιακό και συμμετοχικό περιβάλλον όπου οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες συνυπάρχουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γιολτζίδου, Γ., Γιολτζίδου, Φ., & Χρυσάφης, Θ. (2024). Δημοσιογραφική Κουλτούρα και Τεχνητή Νοημοσύνη: Η περίπτωση της Ελλάδας. *Ετήσιο Ελληνόφωνο Επιστημονικό Συνέδριο Εργαστηρίων Επικοινωνίας*, 3(1), 47-57.

Alexa, L., Pîslaru, M., & Avasilcăi, S. (2022). From Industry 4.0 to Industry 5.0—an overview of European Union enterprises. *Sustainability and Innovation in Manufacturing Enterprises: Indicators, Models and Assessment for Industry 5.0*, 221-231.

Avilés, J.A.G., & Carvajal, M. (2008). Integrated and cross-media newsroom convergence. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies* 14 (2) 221-239.

Borger, M., Van Hoof, A., Costera Meijer, I., & Sanders, J. (2013). Constructing participatory journalism as a scholarly object: A genealogical analysis. *Digital journalism*, 1(1), 117-134.

Borger, Merel, and Anita van Hoof. 2016. "Expecting Reciprocity: Towards a Model of the Participants' Perspective on Participatory Journalism." *New Media & Society* 18 (5): 708–725.

Carlson, M. (2016). Automated journalism: A posthuman future for digital news?. In *The Routledge companion to digital journalism studies* (pp. 226-234). Routledge.

Deuze, M. (2008). Professional identity in a participatory media culture. *Journalismus online-Partizipation oder Profession*, 251-261.

Gioltzidou, G., Mitka, D., Gioltzidou, F., Chrysafis, T., Mylona, I., & Amanatidis, D. (2024). Adapting traditional media to the social media culture: A case study of Greece. *Journalism and Media*, 5(2), 485-499.

Howard, A. B. (2014). *The Art and Science of Data-driven Journalism*. New York: TowCenter for Digital Journalism, Columbia University

Hermida, A. (2012). Social journalism: Exploring how social media is shaping journalism. *The handbook of global online journalism*, 12, 309-328.

Guzman, M. (2016). *How to Build Audience and Relevance by Listening To and Engaging Your Community*. American Press Institute, May 2.

<https://www.americanpressinstitute.org/publications/reports/strategy-studies/listening-engaging-community/>.

Jarvis, J. (2006). Networked Journalism. Buzzmachine, November 30. www.buzzmachine.com/2006/07/05/networked-journalism

Knight, M. A. (2016). The impact of changing media technology on the practice of journalism (Doctoral dissertation, Association for Computing Machinery (ACM)).

Sixto-García, J., Quian, A., Rodríguez-Vázquez, A. I., Silva-Rodríguez, A., & Soengas-Pérez, X. (2024). The Fourth Industrial Revolution: Implications for Journalism and the Media. In *Journalism, Digital Media and the Fourth Industrial Revolution* (pp. 1-12). Cham: Springer Nature Switzerland.

Newman, N. (2016). Media, Journalism, and Technology Predictions 2016. Reuters Institute. <http://digitalnewsreport.org/publications/2016/predictions-2016/#acknowledgments>

Lawrence, R. G., Radcliffe, D., & Schmidt, T. R. (2017). Practicing Engagement: Participatory journalism in the Web 2.0 era. *Journalism Practice*, 12(10), 1220–1240. <https://doi.org/10.1080/17512786.2017.1391712>

Lewis, S. C., & Westlund, O. (2014). Big Data and Journalism: Epistemology, expertise, economics, and ethics. *Digital Journalism*, 3(3), 447–466. <https://doi.org/10.1080/21670811.2014.976418>

Pavlik, J. (2000). The Impact of Technology on Journalism. *Journalism Studies*, 1(2), 229–237. <https://doi.org/10.1080/14616700050028226>

Phillips, A., Singer, J. B., Vlad, T., & Becker, L. B. (2009). Implications of technological change for journalists' tasks and skills. *Journal of Media Business Studies*, 6(1), 61-85.

Robinson, S. (2010). Traditionalists vs. convergers: Textual privilege, boundary work, and the journalist—Audience relationship in the commenting policies of online news sites. *Convergence*, 16(1), 125-143.

Singer, J.B. (2004). Strange bedfellows? The diffusion of convergence in four news organizations. *Journalism Studies* 5 (1): 3-18.

Singer, J. B. (2012). Journalism and digital technologies. In *Changing the News* (pp. 213-229). Routledge.

Steensen, S. (2010). ONLINE JOURNALISM AND THE PROMISES OF NEW TECHNOLOGY: A critical review and look ahead. *Journalism Studies*, 12(3), 311–327. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2010.501151>

Stroud, N. J., Scacco, J. M., Curry, A. L. (2015). The Presence and Use of Interactive Features on News Websites. *Digital Journalism* 4: 339–358. doi:10.1080/21670811.2015.1042982

Zelizer, B. (2019). Why Journalism Is About More Than Digital Technology. *Digital Journalism*, 7(3), 343–350. <https://doi.org/10.1080/21670811.2019.1571932>